Suomen Poliisijärjestöjen Liitto

87/12/2021

26.10.2021

**Eduskunnan valtiovarainvaliokunnan hallinto- ja turvallisuusjaosto**
sanna.turpeinen@eduskunta.fi

**Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2022, Poliisitoimi**

Valtiovarainvaliokunnan hallinto- ja turvallisuusjaoston lausuntopyyntö 7.10.2021

**Suomen Poliisijärjestöjen Liitto SPJL ry:n lausunto**

Suomen Poliisijärjestöjen Liitto

*”Poliisin tuloksellisella sekä perus- ja ihmisoikeusmyönteisellä toiminnalla vaikutetaan osaltaan siihen, että Suomi on maailman turvallisin maa. Poliisi tuottaa turvallisuuden tunnetta suorittamalla lakisääteiset tehtävänsä luotettavasti ja tehokkaasti, laadukkaasti ja oikea-aikaisesti, olemalla ihmisten arjessa näkyvä ja tavoitettavissa sekä säilyttämällä kansalaisten luottamus korkealla. Toimintavalmius ja varautumisen taso on hyvä. Tavoitteena on, että uhkaavat ilmiöt tunnistetaan ja ne kyetään paljastamaan ja estämään. Mahdollisimman moni rikos ehkäistään juurisyyt tunnistamalla. Laitonta maahantuloa ja maassaoloa torjutaan. Poliisin liikenneturvallisuustyöllä vaikutetaan osaltaan liikennekuolemien vähentämiseen*.”

Yleistä poliisitoimesta

<u>Poliisin rahoitustilanne</u>

Hallituksen esityksessä talousarvioksi vuodelle 2022 poliisitoimen nettomääräraha on noin 808 miljoonaa euroa. Summa on Poliisihallituksen mukaan noin 30 miljoonaa euroa vähemmän, kuin vuonna 2021 käytetty rahasumma. Vuoden 2021 menoihin sisältyivät 6,7 miljoonan euron lisätalousarvio sekä 33 miljoonan euron siirtomääräraha. Budjetoimattoman siirtyvän erän on tarkoitus toimia puskurina yllättävissä tilanteissa, mutta kuluvana vuonna se on käytetty kiinteisiin kustannuksiin.
Toiminnan turvaamiseksi poliisille esitetään 30 miljoonaa euroa lisärahoitusta lisätalousarviossa. Tämä summa ohjautuu suoraan htv-menoihin, jotta poliisien määrä saadaan turvattua hallitusohjelmaan kirjatulle (7500) tasolle vuoteen 2023 mennessä. Poliisitoimen rahoituksessa ei ole huomioitu esimerkiksi varusteiden kustannustason nousua.

Covid-19-pandemian vaikutuksesta esimerkiksi turvallisuusalan välineiden ja polttoaineen hinnat ovat nousseet, ja kiinteisiin kuluihin menee koko ajan enemmän rahaa. **Nousseilla määrärahoilla on pystytty vain osittain kattamaan kasvavia kuluja.**

Vaikka poliisien määrä on nyt noussut viimeisten vuosien aikana, on **poliisihenkilöstön määrä kuitenkin kokonaisuutena vähentynyt 2010-luvun alkuun verrattuna lähes 500 henkilötyövuodella.** Vuonna 2010 poliisien määrä oli 7875 poliisimiestä (htv). Poliisimiesten vähentyminen on näkynyt erityisesti HARVA-alueella, jossa poliisipartioiden määrä on vähentynyt huomattavasti 2010-luvulla. Poliisien määrän nousu on edelleen liian vähäistä, erityisesti harva-alueella.

Valvonta- ja hälytystoiminta sekä liikenneturvallisuus

*Kiireellisten hälytyspalvelujen saatavuus ja toimintavalmiusaika säilytetään hyvällä tasolla. Poliisin näkyvyyttä yllä- pidetään harvaan asutuilla ja alhaisemman palvelutason alueilla resurssien puitteissa. Poliisin toiminnassa painotetaan ennalta estävää toimintaa. Liikenneturvallisuustyössä toimeenpannaan poliisin liikennevalvonnan ja -turvallisuuden ohjelmaa 2021—2030 kohdentamalla valvontaa ohjelmassa määriteltyihin keskeisiin vaikuttavuuskohteisiin.*

Kaksi vuotta kestäneen covid-19-pandemian vaikutukset näkyvät poliisin tehtäväkentällä niin hälytys- ja valvontatoiminnassa kuin liikenteenvalvonnassa. Kotihälytysten määrä on lisääntynyt, mikä kertoo erilaisten ongelmien, mm. mielenterveysongelmien ja syrjäytymisen kasaantumisesta. (ks. poliisin tilastoja vuosilta 2020 ja 2021)

**Valtion talousarviossa A ja B hälytystehtävien määrän arvioidaan nousevan 40 000:lla** (485 000 vrt. vuoden 2021 444 876) Perheväkivaltaan liittyvien tehtävien arvioidaan hieman vähenevän (2021/ 22 536 ja vuonna 2022: 22 400 kpl). Toimintavalmiusaikojen katsotaan pysyvän ennallaan tai paranevan hieman (A-tehtävissä 10 minuutista 9,8 minuuttiin). Poliisin toiminta- ja taloussuunnitelmassa 2021-2023 ja tulossuunnitelmassa 2020 on esitetty huomattavasti kriittisempiä näkemyksiä toimintavalmiusaikojen kehityksestä. Toimintavalmiusajan parantaminen vaatisi enemmän partioita, kuin mihin HARVA-alueilla on hyvin pienten henkilömäärän lisäysten puitteissa mahdollisuuksia. (10 htv lisäys vuodelle 2022 jaettuna koko Suomeen). Mikäli toimintavalmiusaikaa pyritään parantamaan nykyisillä resursseilla, joudutaan tekemään entistä suurempia leikkauksia ennalta estävästä toiminnasta, mikä vähentää entisestään esimerkiksi nuorten parissa tehtävää työtä, liikenteenvalvontaa ja poliisimiesten jalkautumista yleisillä alueilla. **Käytännössä poliisimiesten partioinnin ohessa suorittama ennalta estävä valvonta vähenee.**

Samaan aikaan kun hälytystehtävien määrä nousee, talousarviossa arvioidaan oma-aloitteellisuuden lisääntyvän tietyissä taajamavalvontaan liittyvissä tehtävissä (mm. pahoinpitely, häiriökäyttäytyminen, ilkivalta yms.). **Mitä enemmän voimavaroja on sidottu hätäkeskuksen välittämiin tehtäviin, sitä vähemmän jää aikaa oma-aloitteiselle valvonnalle ja esimerkiksi ennalta estävälle toiminnalle**. Oma-aloitteisella valvonnalla päästään kiinni piilorikollisuuteen, huumerikollisuuteen, liikennerikollisuuteen jne. Myös nuorten kanssa tehtävään ennalta estävään toimintaan käytettävä aika vähenee. Tämä on huolestuttava kehitys. Talousarviossa katuturvallisuusindeksin arvioidaan heikkenevän jonkin verran (vuoden 2020 99,7 vuoden 2022 97,5).

Liikenneturvallisuusindeksin arvioidaan parantuvan. Liikenneturvallisuusindeksi oli viime vuonna 251 ja vuoden 2022 tavoite on 260. Kuitenkin liikenteen valvontaan käytetty aika vähenee (vuonna 2021 515 htv ja vuonna 2022 492 htv). Koronapandemian aikana Suomessa liikenteessä on nähty huolestuttavaa kehitystä. Liikennerikoksista erityisesti liikenneturvallisuuden vaarantamiset ovat yleistyneet. Niiden määrä kasvoi tammi–kesäkuussa 2021 noin 25 prosenttia. (Lähde: Poliisin tilastot) Vuonna 2020 liikennekuolemien määrä nousi 4 % (Poliisin tilastot). **Miten tulosten odotetaan parantuvan samalla, kun liikenteenvalvontaan käytetty aika vähenee?** Automaattinen liikenteenvalvonta mittaa ainoastaan ylinopeuksia, mutta ei suorita ajotapavalvontaa, kuten valvo kiellettyjä ohituksia tai riittäviä turvavälejä. Liikennerikollisuus on piilorikollisuutta, samoin kuin esimerkiksi huumerikollisuus. Vaikka vuonna 2021 tilastojen mukaan huumerikosten määrä on hieman vähentynyt, jätevesitutkimukset kertovat, että huumeiden käyttö on lisääntynyt. Poliisin heikentyneet valvontaresurssit myös pienentävät huumausainerikosten määrää.

Rikostorjunta

*Rikostorjunnassa painotetaan henkilökohtaiseen koskemattomuuteen eli henkeen ja terveyteen kohdistuvien rikosten, seksuaalirikosten sekä yhteiskunnan ja elinkeinoelämän rakenteita murentavien rikosten torjuntaa. Erityisesti huomioidaan lapsiin kohdistuvat rikokset ja perhe- ja lähisuhdeväkivallan torjunta sekä varmistetaan osapuolten ohjaus moniviranomaismalleihin ja tukipalveluihin. Toimintaympäristön muutos edellyttää toiminnalta ennalta estävyyttä huomioiden erityisesti akuutit ja aikaa vievät ilmiöt. Vuonna 2022 jatketaan väkivaltaisiin ääriliikkeisiin liittyvien rikosten ja viharikosten torjuntaa ja vakavien sekä vaarallisten vihjeiden tunnistamiskyvyn ja tiedonkulun parantamista.*

*Rikoslakirikosten selvitystaso (pl. liikennerikokset) ja poliisin rikostorjunnan tuloksellisuus säilyvät vuoden 2021 tasolla. Rikosprosessiketjun nopeuttamiseksi ja vaikuttavuuden lisäämiseksi jatketaan toiminnan kehittämistä myös syyttäjäyhteistyössä.*

*Ihmiskaupparikosten torjuntaa jatketaan ja tiivistetään edelleen moniviranomaisyhteistyötä. Erikoistumiskoulutuksen avulla parannetaan poliisin valmiutta tunnistaa ja torjua ihmiskauppaa.*

*Talousrikostorjunnan vaikuttavuuden lisäämiseksi pyritään reaaliaikaiseen rikostutkintaan, avoinna olevien juttujen määrän vähentämiseen, tutkinta-aikojen lyhentämiseen ja takaisin saadun rikoshyödyn määrän kasvuun entistä tiiviimmällä poliisi—syyttäjä—esitutkintayhteistyöllä ja tehokkailla rikoshyödyn jäljittämistoimenpiteillä. Talousrikos-torjuntaa toteutetaan harmaan talouden torjuntaohjelman toimeenpanosuunnitelman mukaisesti.*

*Ympäristörikostorjuntaa kehitetään poliisin osaamista lisäämällä ja moniviranomaistoimintaa hyödyntämällä.*

*Yhteiskunnan ja yksilöiden kannalta haitallisinta tietoverkkorikollisuutta torjutaan yhteistyössä muiden viranomaisten, yritysten ja järjestöjen kanssa. Yksittäisiin kansalaisiin kohdistuvaa tietoverkkorikollisuutta torjutaan erityisesti viestimällä uusista rikoksentekotavoista.*

*Poliisi paljastaa edelleen törkeää huumausainerikollisuutta, kiinnittää huomiota käyttäjien tehokkaaseen hoitoonohjaukseen viranomaisyhteistyössä ja panostaa verkkotiedusteluun. Poliisi pyrkii vaikeuttamaan järjestäytyneen rikollisuuden toimintaa ja integroitumista yhteiskuntarakenteisiin hallinnollisessa torjuntamenettelyssä sekä tukee henkilöiden irtautumista järjestäytyneen rikollisuuden ryhmistä (Exit-toimenpiteet).*

**Tutkinnan henkilötyövuosiin ei ole tulossa merkittäviä panostuksia.** Poliisin tutkinnasta on jo vuosia kuulunut viestiä, että työuupumus lisääntyy hälyttävästi. Työmäärä on kohtuuton, eikä tutkintaa koeta houkuttelevaksi työpaikaksi. Myös aluehallintovirasto on puuttunut tarkastuksessaan rikostutkinnan liialliseen työmäärään. Henkilöstö erityisesti päivittäistutkinnassa on erittäin kuormittunutta. Päivittäisrikostutkinnalla tarkoitetaan tutkintaa, johon kansalainen useimmiten törmää asioidessaan poliisin kanssa (esimerkiksi pyörävarkaudet, kellarimurrot, vahingonteot ja kunnianloukkaukset jne.)

Voimavarojen puute vaikeuttaa erityisesti piilorikollisuuden paljastamista. Kerätyn rikostiedustelutiedon analysointi ja tiedon hyväksikäyttö vaatisi enemmän henkilöstöresursseja.

Rikoslakirikosten (pl. liikennerikokset) selvitystason arvioidaan talousarviossa jostain syystä paranevan: tavoite vuodelle 2022 on 50 %, kun toteuma vuonna 2020 on 44 % ja vuoden 2021 arvio 48 %. Rikoslakirikosten tutkinta-ajan arvioidaan niin ikään paranevan (vuoden 2020 ka 146 vuorokautta, vuoden 2022 tavoite on 140 vrk). Vuonna 2021 rikosten tutkinta-ajat ovat kuitenkin pidentyneet keskimäärin 17 vuorokaudella verrattuna viime vuoteen. (Lähde: poliisin heinäkuussa julkaisemia tilastoja). Vuonna 2009 rikostorjunnan tuottavuus (selvitetyt rikoslakirikokset/htv) oli 84. Vuoden 2020 toteuma oli 77 ja vuoden 2022 tavoite on 79. Rikostorjunnan luvuissa tulee kuitenkin näkymään valvonnan sekä poliisipartioiden ennalta estävän toiminnan tason lasku. Vähentynyt valvonta tulee heikentämään entisestään päivittäisrikosten selvitysprosenttia.

Resurssien heikentyessä tutkinta on pakko keskeyttää herkemmin. Tämä johtaa tilanteeseen, jossa sarjoittamista tapahtuu entistä vähemmän. Tutkinta- ja valvontaresurssien heikentyessä myös piilorikollisuus lisääntyy. Varsinkin huumausaine- ja talousrikollisuus on usein piilorikollisuutta, joten tutkinnan rajoittaminen tulee näkymään tilastoissa näiden rikollisuuslajien vähenemisenä, mikä luo väärän mielikuvan toiminnan tehokkuudesta. Tämä on vaarallista koko yhteiskunnan näkökulmasta. Tavoite talousrikostutkinnan reaaliaikaisuuden lisäämisestä ei voi toteutua ilman merkittävää henkilömäärän lisäystä.

Kansalaisten luottamuksen poliisin ennustetaan pysyvän samalla tasolla tai jopa paranevan. (Kansalaisten luottamus poliisin toimintaan ka asteikolla 1-4; vuonna 2020 3,39, vuodelle 2021 ennuste 3,40). Mikäli poliisi ei suoriudu tehtävistään, luottamus poliisin ennemminkin heikkenee.

Lupahallinto

Poliisin käsittelemien maksullisten lupien määrä on kasvanut 800 000:sta yli miljoonaan. Kansalaisten ikääntyessä lupavalvonnan työtaakka kasvaa erityisesti ikäihmisten lupa-asioissa, kuten ampuma-aseluvat ja ajo-oikeusluvat. Harventuvassa palveluverkossa saattaa lupien valvonta hankaloitua kohtuuttomasti.

Poliisikoulutus

Poliisikoulutuksen aloituspaikkoja on nostettu vuodesta 2017 alkaen. Opiskelijapaikkojen määrä on nostettu 400:aan. Eläkepoistuman arvioidaan olevan tulevina vuosina n. 280 poliisimiestä vuodessa. Mikäli riittävää rahoitusta ei saada turvattua pitkäjänteisesti, osaa valmistuvista poliiseista ei ole varaa palkata organisaatioon. Poliisilaitoksissa on jo nyt satoja määräaikaisia virkoja, joita ketjutetaan vuodesta toiseen, määrärahatilanteen mukaan. Kohonneet määrärahat kuluvat esimerkiksi ICT-hankintojen kustannuksiin ja Senaatti-kiinteistöjen kohonneisiin vuokriin.

Talousarvion mukaan *Koulutusten tuottavuutta ja saavutettavuutta parannetaan laajentamalla verkko-opetuksen tarjontaa.* Poliisin (AMK) -tutkintokoulutuksen opintojen pisteen hinta laskee vuoden 2020 217 eurosta 190 euroon. **Koulutusta ei voida kustannussyistä siirtää enää enempää järjestettäväksi verkkokoulutuksena ilman, että oppimistulokset heikkenevät**. Poliisin työn erityispiirteet huomioiden on välttämätöntä, että sekä perus- että täydentävää koulutusta pystytään järjestämään riittävästi läsnä ollen.

Lokakuussa 2021 allekirjoitetun Suomen ja Ruotsin välisen valtiosopimuksen rajat ylittävästä poliisitoiminnasta edellyttämään koulutukseen ei ole budjetoitu ylimääräistä, vaikka sopimuksen on tarkoitus astua voimaan vuonna 2022.

Suojelupoliisi

Myös Suojelupoliisin rahoituksesta tulee huolehtia pitkäjänteisesti. Henkilökunta on koulutettava vastaamaan uusiin haasteisiin ja henkilökunnasta tulee pitää huolta tarjoamalla heille vakinaisia palvelussuhteita.

Supon toimintavalmiutta kehitettäessä tulee huomioida myös paikallispoliisin resurssien merkitys Supon toiminnalle. Supo kerää tietoa paikallispoliisin kenttä- ja hälytyspartioilta sekä tutkinnalta. Voimavarojen niukkuus näkyy myös Supon mahdollisuutena saada tietoa kentän operatiivisilta toimijoilta. Lisäksi tulee huomioida poliisitoimen kyky reagoida Supon esille nostamiin uhkakuviin.

Lopuksi

Akuutti vaje näkyy poliisilaitosten arjessa hoitamattomina hälytystehtävinä, pitkittyvinä rikostutkinta-aikoina sekä työmäärän kasaantumisena ja henkilöstön pahoinvointina. Heikko rahoitustilanne näkyy myös esimerkiksi erilaisten varustehankintojen lykkäämisenä. Henkilötyövuosiin sidotuista tavoitteista pyritään pitämään kiinni, jolloin puuttuva rahoitus otetaan tarvittaessa muualta, esimerkiksi varustehankinnoista tai toiminnankehittämis- ja ict-hankkeista.

**Turvallisen oikeusvaltion ydintoimintojen, poliisin ja oikeuslaitoksen, turvaaminen edellyttää, että toimintaa voidaan suunnitella vuosiksi eteenpäin.** Tällä hetkellä suunnitelmallisuutta on hyvin vaikea toteuttaa. Kehystaso on lähtökohtaisesti riittämätön, ja akuuttia voimavaravajetta paikataan vuosittain lisätalousarvioilla.

Henkilöstöön kohdistuvien lomautusten, irtisanomisten ja määräaikaisten työsuhteiden jatkamatta jättämisen uhka sekä jatkuva yleinen epävarmuus työn tulevaisuudesta lisäävät henkilöstön kuormitusta entisestään ja ovat omiaan heikentämään alan vetovoimaa.

Tällä hetkellä ollaan tilanteessa, jossa poliisitoiminnan vuosittain lisärahoitus on välttämätöntä, jotta edes perustehtävistä pystytään suoriutumaan ja hallitusohjelmaan kirjauksista pitämään kiinni. Sisäisen turvallisuuden ylläpito ja kansalaisen oikeusturvan toteutuminen edellyttävät, että poliisitoimen voimavarat turvataan suunnitelmallisella rahoituksella yli hallituskausien.

Vaikka poliisi tekee laaja-alaista yhteistyötä muiden viranomaisten sekä kolmannen sektorin toimijoiden kanssa, on viimesijainen vastuu sisäisestä turvallisuudesta yksiselitteisesti ja lakisääteisesti poliisilla.

Jonne Rinne
puheenjohtaja

Nuppu Pelevina
erityisasiantuntija

*Suomen Poliisijärjestöjen Liittoon kuuluu runsaat 11 000 jäsentä poliisista, oikeusministeriön hallinnonalalta ja hätäkeskuslaitoksesta.*

*Lähteet:*

*https://valtioneuvosto.fi/-/25235045/poliisin-tietoon-tulleiden-rikosten-maara-on-laskenut-mutta-tutkinta-ajat-pidentyneet*